

(Ф.03.02-91)

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Національний авіаційний університет
Факультет лінгвістики та соціальних комунікацій
Кафедра історії та документознавства

ЗАТВЕРДЖУЮ
Проректор з навчальної роботи
_____ А. Полухін
« 29» __квітня_____ 2021 р.

Система менеджменту якості

НАВЧАЛЬНА ПРОГРАМА

навчальної дисципліни
«Зберігання і реставрація документів»

Галузь знань 02 Культура і мистецтво
Спеціальність: 029 Інформаційна, бібліотечна та архівна справа
Освітньо-професійна програма: Документознавство та інформаційна діяльність

Курс 4

Семестр – 8

Аудиторні заняття – 48

Диф.залік – 8 семестр

Самостійна робота – 42

Усього (годин/кредитів ECTS) – 90/3.0

Індекс НБ-8-029/16-3.24

СМЯ НАУ НП 12.01.09-01-2021

	Система менеджменту якості. Навчальна програма навчальної дисципліни "Зберігання і реставрація документів"	Шифр документа	СМЯ НАУ НП 12.01.09-01-2021
		Стор. 2 із 11	

Навчальну програму навчальної дисципліни «Зберігання і реставрація документів» розроблено на основі освітньої програми та навчального плану № НБ-8-029/16 - 3.24 підготовки здобувачів вищої освіти освітнього ступеня «Бакалавр» за спеціальністю 029 «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа», освітньо-професійна програма «Документознавство та інформаційна діяльність» та відповідних нормативних документів.

Навчальну програму розробила

доцент кафедри історії

та документознавства _____ Т. Курченко

Навчальну програму обговорено та схвалено на засіданні випускової кафедри спеціальності 029 «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа», освітньо-професійної програми «Документознавство та інформаційна діяльність» – кафедри історії та документознавства, протокол № 5 від «31» серпня__2020 р.

Завідувач кафедри _____ І. Тюрменко

Навчальну програму обговорено та схвалено на засіданні науково-методично-редакційної ради Факультету лінгвістики та соціальних комунікацій, протокол № ___ від «___» _____ 2021 р.

Голова НМРР _____ А. Кокарева

УЗГОДЖЕНО

Декан ФЛСК

_____ Н. Ладогубець
«___» _____ 2021р.

Рівень документа – 3б

Плановий термін між ревізіями – 1 рік

Контрольний примірник

1. ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Навчальна програма навчальної дисципліни «Зберігання і реставрація документів» розроблена на основі «Методичних вказівок до розроблення та оформлення навчальної та робочої навчальної програм дисциплін», введених в дію розпорядженням від 16.06.2015р. №37/роз.

Дана навчальна дисципліна є теоретичною та практичною основою сукупності знань та вмінь, що формують профіль фахівця в галузі документознавства та інформаційної діяльності.

Метою викладання навчальної дисципліни є надання теоретико-практичних знань про організацію системи захисту документів в архівних, бібліотечних та музейних установах в процесі комплектування, обліку, зберігання та використання інформаційних фондів, опанування знаннями про сучасні методи та практики реставрації та консервації різних видів документів, ознайомлення із кращим вітчизняним та зарубіжним досвідом зберігання документів в інститутах соціальної пам'яті з метою підвищення ефективності їх діяльності та захисту історико-культурної спадщини.

Завданнями вивчення навчальної дисципліни є:

- з'ясування концептуальних засад та змісту державної політики із захисту та зберігання документної спадщини українського народу;
- ознайомлення з сучасними напрацюваннями в галузі захисту історико-культурної документної спадщини в Україні та світі;
- ознайомлення з організацією системи зберігання документів в архівних, бібліотечних та музейних установах в процесі формування та обліку фондів, користування документами;
- набуття знань про основні режими зберігання документів у фондосховищах установ соціальної пам'яті;
- засвоєння сучасних методик консервації та реставрації документів в архівах, бібліотеках, музеях;

У результаті вивчення даної навчальної дисципліни студент повинен:

Знати:

- основні теоретичні та методологічні принципи збереження, консервації та реставрації документів в архівних, бібліотечних та музейних установах;
- сучасну законодавчу базу забезпечення зберігання документів в бібліотечних, архівних та музейних установах в Україні;
- сучасні практичні напрацюваннями в галузі захисту історико-культурної документної спадщини в Україні та світі;
- організацію системи зберігання документів в архівних, бібліотечних та музейних установах в процесі формування та обліку фондів, користування документами;
- основні режими зберігання документів у фондосховищах установ соціальної пам'яті;
- сучасні методики консервації та реставрації документів в архівах,

	Система менеджменту якості. Навчальна програма навчальної дисципліни "Зберігання і реставрація документів"	Шифр документа	СМЯ НАУ НП 12.01.09-01-2021
		Стор. 4 із 11	

бібліотеках, музеях;

– сучасні вимоги до будівництва, просторового та технологічного обладнання фондосховищ, бібліотек, архівів та музеїв;

– новітні інноваційні технології зберігання документів;
– діяльність міжнародних та вітчизняних організацій, що спеціалізуються на зберіганні історико-культурної спадщини та їх проекти.

Вміти:

– аналізувати вітчизняний та зарубіжний досвід по забезпеченню збереженості історико-культурної спадщини в інститутах соціальної пам'яті;

– аналізувати ефективність та особливості політики держави з забезпечення збереженості історико-культурної спадщини;

– аналізувати особливості застосування конкретних методик зберігання, реставрації та консервації документів в інститутах соціальної пам'яті;

– володіти базовими навичками організації зберігання та реставрації документів;

– добирати певні методики зберігання, консервації та реставрації документів в залежності від їх виду та стану;

– використовувати сучасний цифровий інструментарій та сучасне програмне забезпечення в процесі зберігання та реставрації документальних колекцій;

– вміти застосовувати кращий світовий та вітчизняний досвід захисту суспільно значущих документів.

Навчальний матеріал дисципліни структурований за модульним принципом і складається з одного навчального модуля №1 «Теорія та практика зберігання і реставрації документів», який є логічно завершеною, самостійною і цілісною частиною навчального плану. Засвоєння дисципліни передбачає проведення модульної контрольної роботи та аналіз результатів її виконання.

Навчальна дисципліна «Зберігання і реставрація документів» базується на знаннях таких дисциплін, як: «Вступ до фаху», «Архівознавство», «Документно-інформаційні фонди», «Історія та культура України», «Історія діловодства», «Музезнавство» та є базою для вивчення таких дисциплін, як: «Інформаційний менеджмент», «Маркетинг інформаційних продуктів і послуг», «Організація зв'язків з громадськістю» та інших.

2. ЗМІСТ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

2.1. Модуль №1 «Теорія та практика зберігання і реставрації документів»

Тема 2.1.1. Вступ до курсу. Завдання та структура навчальної дисципліни «Зберігання і реставрація документів».

Навчальна дисципліна «Зберігання і реставрація документів»: поняття, сутність, актуальність, мета, завдання, об'єкт та предмет вивчення,

	Система менеджменту якості. Навчальна програма навчальної дисципліни "Зберігання і реставрація документів"	Шифр документа	СМЯ НАУ НП 12.01.09-01-2021
		Стор. 5 із 11	

міждисциплінарні зв'язки курсу. Понятійний апарат дисципліни.

Історичний вітчизняний та зарубіжний досвід зберігання документів в інститутах соціальної пам'яті: бібліотеках, архівах, музеях. Діяльність директивних органів радянської доби по забезпеченню збереженості документної спадщини та її реалізація. Законодавче забезпечення зберігання та реставрації документної спадщини в сучасній Україні. Стан вирішення проблеми зберігання документів в інститутах соціальної пам'яті за часів української незалежності. Діяльність міжнародних організації по організації збереження історико-культурної спадщини та їх директивні документи. Програма ЮНЕСКО «Пам'ять світу».

Тема 2.1.2. Зберігання документів в бібліотечних установах під час технологічних процесів.

Вітчизняний та зарубіжний досвід зберігання документів у бібліотеках. Зберігання документів під час технологічних процесів: моделювання бібліотечного фонду, комплектування, обліку і обробки документів. Функції відділу книгозберігання та посадові обов'язки працівників відділу.

Тема 2.1.3. Зберігання документів у фондосховищах бібліотек. Технологічні вимоги до фондосховищ та бібліотечного обладнання та меблів. Об'ємно-просторове розміщення фондосховища. Механічний захист бібліотечного фонду.

Тема 2.1.4. Консервація як технологія зберігання документів у бібліотечних установах.

Превентивна та фазова консервація документів: поняття та практична діяльність бібліотек у цьому напрямі. Основні способи фазової консервації документів та їх застосування.

Тема 2.1.5. Стабілізація документів у бібліотеках.

Стабілізація документів у бібліотечних закладах. Поняття про старіння матеріальної основи документів. Основні методи та прийоми стабілізації документів.

Тема 2.1.6. Реставрація бібліотечних документів.

Поняття реставрації документів. Особливості процесу реставрації бібліотечних документів. Організація діяльності реставраційного відділу бібліотеки. Основні види та методики проведення реставраційних робіт.

Тема 2.1.7. Фізичний захист та режими зберігання документів в бібліотечних установах.

Вимоги до режимів зберігання документів в бібліотеках. Режим освітлення бібліотек та температурно-вологісний режим. Нормативні параметри та обладнання для їх забезпечення. Санітарно-гігієнічний режим бібліотеки. Використання механічних, хімічних та біологічних технологій в процесі підтримки санітарно-гігієнічного режиму в бібліотечних приміщеннях.

Тема 2.1.8. Інноваційні технології зберігання документів у бібліотеках.

Мікрокопіювання як технологія зберігання документів у бібліотечних

установах. Види мікроформ та особливості їх виготовлення. Обладнання для мікрокопіювання бібліотечних документів. Штрихове кодування бібліотечних документів та його призначення. Ксерокопіювання документів в бібліотеках. Вибір об'єктів для ксерокопіювання. Оцифрування як сучасна технологія зберігання документів. Проблеми і перспективи застосування оцифрування в бібліотеках з метою зберігання документів.

Тема 2.1.9. Соціальні чинники зберігання документів у бібліотеках. Перевірка та контроль стану документів. Людський фактор зберігання документів. Фінансовий та юридичний захист документів у бібліотечних установах.

Тема 2.1.10. Організація зберігання документів в архівних установах під час технологічних процесів.

Національний архівний фонд України, його функції, склад та структура. Нормативно-правове забезпечення процесу зберігання фондів архівних установ: міжнародні та українські документи.

Організація захисту архівних документів в процесі комплектування та обліку архівних документів. Основні облікові документи архівів. Перевірка стану збереженості та наявності документів в архівних установах.

Тема 2.1.11. Формування системи фізичного захисту документів в архівах.

Вимоги до архівних споруд та архівного обладнання. Діяльність та обладнання архівосховищ. Протипожежна та охоронна системи архівів. Вимоги до системи водопостачання. Зберігання архівних документів в екстремальних ситуаціях та в умовах техногенних катастроф.

Особливості матеріальної основи документів та способів фіксації інформації: документи на паперових носіях, документи на плівкових носіях, кінодокументи, мікрофільми, фотодокументи, фонодокументи, машиночитані документи, відео документи. Природне старіння архівних документів. Поняття про опір природному старінню документів.

Основні технології зберігання документів в архіві. Режим зберігання та їх оптимальні показники для документів із різною матеріальною основою. Санітарно-гігієнічна обробка документів.

Забезпечення збереженості документів під час користування ними.

Тема 2.1.12. Реставрація та консервація архівних документів.

Методика оцінювання фізичного стану архівних документів. Консервація та реставрація архівних документів: поняття та технології. Забезпечення збереженості архівних документів шляхом усунення механічних пошкоджень та фізико-хімічними методами. Організація діяльності реставраційно-палітурної майстерні архіву.

Тема 2.1.13. Сучасні технології зберігання архівних документів.

Основні технології копіювання документів в архівних установах. Ксерокопіювання, мікрофільмування та оцифрування архівних документів:

	Система менеджменту якості. Навчальна програма навчальної дисципліни "Зберігання і реставрація документів"	Шифр документа	СМЯ НАУ НП 12.01.09-01-2021
		Стор. 7 із 11	

особливості технологій, їх переваги та недоліки. Загальні правила копіювання документів.

Нормативно-правова база зберігання документів в електронному форматі. Оцифрування архівних документів як сучасний напрям зберігання архівних документів та організації доступу до них. Стан оцифрування документних комплексів українських архівів. Досвід зарубіжних країн з організації оцифрування документів в архівних установах.

Тема 2.1.14. Зберігання музейних колекцій. Організація зберігання документно-інформаційних фондів музеїв в процесі їх комплектування та обліку.

Зберігання музейних колекцій: значення, завдання та сучасна організація. Діяльність міжнародних організацій по забезпеченню зберігання та реставрації музейних колекцій. Нормативно-правове забезпечення зберігання музейних колекцій в Україні, як складової історико-культурної спадщини.

Особливості складу музейних фондів. Музейний предмет та його роль в процесі комунікації. Види музейних предметів. Поняття про фонд музею, його основні функції, склад, структуру та наукову організацію. Документні фонди в структурі фонду музею.

Організація зберігання документно-інформаційних фондів музеїв в процесі їх комплектування та обліку.

Тема 2.1.15. Формування системи фізичного захисту документно-інформаційних фондів в сучасних музеях.

Вимоги до музейних споруд, як сховищ історико-культурної спадщини. Обладнання сучасних музеїв. Організація протипожежної безпеки, систем опалення, охоронного режиму музейних установ. Роль людського фактору у організації зберігання музейних колекцій.

Фондосховище та вимоги до нього. Обладнання фондосховища. Основні режими зберігання музейних колекцій у фондосховищах. Захист музейних колекцій під час експонування та перевезень. Організація збереженості музейних предметів в екстремальних умовах.

Роль людського фактору у організації зберігання музейних колекцій.

Тема 2.1.16. Консервація та реставрація музейних предметів. Консервація та реставрація музейних предметів: поняття, основні завдання та технології. Провідні реставраційні центри світу та України і їх діяльність.

3. СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНИХ ДЖЕРЕЛ

3.1. Основні рекомендовані джерела

3.1.1. Про Національний архівний фонд та архівні установи: Закон України від 24.12.1993 № 3814-XII [із змінами]. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/3814-12>

3.1.2. Про бібліотеки і бібліотечну справу: Закон України від 27.01.1995 № 33/95-ВР. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/32/95-%D0%B2%D1%80>

	Система менеджменту якості. Навчальна програма навчальної дисципліни "Зберігання і реставрація документів"	Шифр документа	СМЯ НАУ НП 12.01.09-01-2021
		Стор. 8 із 11	

3.1.3. Про музеї та музейну справу: Закон України від 29.06.1995 № 245/95.
URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/249/95-%D0%B2%D1%80>

3.1.4. Архівознавство: підруч. для студ. іст. ф-ів вищ. навч. закладів України / за ред. Я. С. Калакури та І. Б. Матяш. 2-ге вид. перероб. і доп. Київ: Вид. дім «КМ академія», 2009. 353 с.

3.1.5. Долбенко Т.О. Документні ресурси бібліотек: навч. посіб. Київ : Ліра, 2016. 346 с.

3.1.6. Долбенко Т.О., Горбань І. Ю. Зберігання документів у бібліотеках: навч. посіб. Київ: Ліра-К, 2015. 288с.

3.1.7. Московченко Н.П., Палеха Ю.І. Документне фондознавство: архівні фонди: навч. посібн. / під заг. ред. проф. Палехи Ю.І. Київ: Видавництво Ліра-К, 2018. 308 с.

3.1.8. Положення про умови зберігання документів Національного архівного фонду: Наказ Міністерства юстиції України «Про затвердження Положення про умови зберігання документів Національного архівного фонду» від 02 березня 2015 року № 296/5.

URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/z0250-15>.

3.1.9. Положення про організацію роботи архівів: Наказ Міністерства юстиції України від 27 травня 2015 № 797/5 «Про затвердження Положення про організацію роботи архівів». URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0624-15>.

3.1.10. Рутинський М.Й., Стецюк О. В. Музеєзнавство: навч.посіб. Київ: Знання, 2008. 371 с.

3.2. Додаткові рекомендовані джерела

3.2.1. Архівні установи України: довідник. Т.1: Державні архіви. – 2-ге вид., доп. Київ, 2005. 692 с.

3.2.2. Борисенко С. Проблеми зберігання документів в архівних підрозділах центральних державних архівних установ України. Студії з архівної справи та документознавства . 2000. Т. 6. С. 46-47.

3.2.3. Горбань Ю. Бібліотечне фондознавство – культурне надбання нації. Вісник книжкової палати: науково-практичний журнал. Київ, 2019. №7 С.17-20.

3.2.4. Демуз І.О. Довідково-інформаційні фонди: навч.-метод. посіб. Переяслав-Хмельницький: Домбровська Я.М., 2016. 195с.

3.2.5. Інструкція з організації обліку музейних предметів : Наказ Міністерства культури України №580 від 21.07.2016.

URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1129-16>

3.2.6. Методика оцінювання фізичного стану документів: метод. рекомендації /Державна архівна служба України, УНДІАСД, уклад.: А. А. Майстренко, Н. В. Мурашко, Н. М. Христова. Київ: 2013. 108 с.

3.2.7. Новікова Г. М. Збереження документів у бібліотеках і архівах: метод. рекомендації. Київ: Національний науково-дослідний реставраційний центр України, 2006. 56с.

	Система менеджменту якості. Навчальна програма навчальної дисципліни "Зберігання і реставрація документів"	Шифр документа	СМЯ НАУ НП 12.01.09-01-2021
		Стор. 9 із 11	

3.2.8. Правила роботи архівних установ України / М-во юстиції України, Держ. архів. служба України, УНДІАСД; упоряд.: Л. А. Кисельова та ін.; за заг. ред. Н. М. Хрислової. Київ, 2013. 243 с.

URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0584-13>

3.2.9. Тюрменко І., Рогожа М., Божук Л, Курченко Т., Халецька Л. Соціально-етичні основи збереження цифрової історико-культурної спадщини в Україні: монографія /Кер.авт.кол. Тюрменко І. Київ,Талком, 2017. 172 с.

3.2.10. Якубовський В.І. Музеєзнавство: навч. посіб. Кам'янець-Подільський: ПП Мошак М.І., 2010. 352 с.

(Ф 03.02 – 04)

АРКУШ РЕЄСТРАЦІЇ РЕВІЗІЇ

№ пор.	Прізвище ім'я по-батькові	Дата ревізії	Підпис	Висновок щодо адекватності

(Ф 03.02 – 03)

АРКУШ ОБЛІКУ ЗМІН

№ зміни	№ листа (сторінки)				Підпис особи, яка внесла	Дата внесення зміни	Дата введення зміни
	Зміненого	Заміненого	Нового	Анульованого			

(Ф 03.02 – 32)

УЗГОДЖЕННЯ ЗМІН

	Підпис	Ініціали, прізвище	Посада	Дата
Розробник				
Узгоджено				
Узгоджено				
Узгоджено				